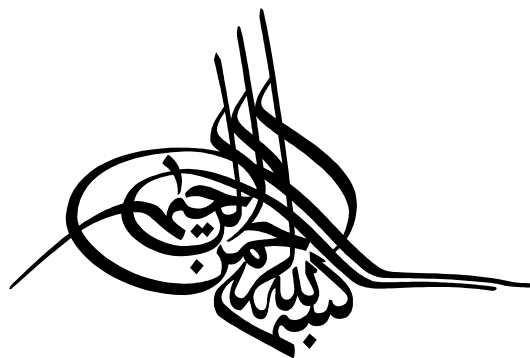




تعلیم و تربیت اسلامی

سری کتاب‌های کمک آموزشی کارشناسی ارشد

مجموعه علوم تربیتی ۱

مؤلف :

محمد آتشک

سرشناسه	: آتشک، محمد (۱۳۶۹)
عنوان	: تعلیم و تربیت اسلامی
مشخصات نشر	: تهران: مشاوران صعود ماهان، ۱۴۰۴
مشخصات ظاهری	: ۱۵۸ ص
فروست	: سری کتاب‌های کمک آموزشی کارشناسی ارشد
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۸-۷۸۷-۷
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیهیای مختصر
یادداشت	: این مدرک در آدرس http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
شناسه افزوده	: نوری براری (۱۳۵۳) - سوران داروند (۱۳۶۷)
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۸۲۳۰۳



نام کتاب: تعلیم و تربیت اسلامی
مدیر مسئول: هادی سیاری، مجید سیاری
مولفان: محمد آتشک
ناشر: مشاوران صعود ماهان
مدیر تولید محتوا: سمیه بیگی
نوبت و تاریخ چاپ: اول/ ۱۴۰۴
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
قیمت: ۴/۶۵۰/۰۰۰ ریال
شابک: ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۸-۷۸۷-۷

انتشارات مشاوران صعود ماهان: خیابان ولیعصر، بالاتر از تقاطع مطهری،
روبروی قنادی هتل بزرگ تهران، جنب بانک ملی، پلاک ۲۰۵۰
تلفن: ۴-۸۸۱۰۰۱۱۳

سخن ناشر

«ن والقلم و ما یسطرون»

کلمه نزد خدا بود و خدا آن را با قلم بر ما نازل کرد.

به پاس تشکر از چنین موهبت الهی، موسسه ماهان درصدد برآمده است تا در راستای انتقال دانش و مفاهیم با کمک اساتید مجرب و مجموعه کتب آموزشی خود برای شما داوطلبان ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد گام موثری بردارد. امید است تلاش‌های خدمتگزاران شما در این موسسه پایه‌گذار گام‌های بلند فردای شما باشد. مجموعه کتاب‌های کمک آموزشی ماهان به‌منظور استفاده داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد سراسری و آزاد تالیف شده‌اند. در این کتاب‌ها سعی کرده‌ایم با بهره‌گیری از تجربه اساتید بزرگ و کتب معتبر داوطلبان را از مطالعه کتاب‌های متعدد در هر درس بی‌نیاز کنیم.

بدین‌وسیله از مجموعه اساتید، مولفان و همکاران محترم خانواده بزرگ ماهان که در تولید و به‌روزرسانی تالیفات ماهان نقش موثری داشته‌اند، صمیمانه تقدیر و تشکر می‌نماییم. دانشجویان عزیز و اساتید محترم می‌توانند هرگونه انتقاد و پیشنهاد درخصوص تالیفات ماهان را از طریق سایت ماهان به آدرس mahan.ac.ir با ما در میان بگذارند.

موسسه آموزش عالی آزاد ماهان

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات تربیت اسلامی.....	۹
ماهیت تربیت چیست؟.....	۱۱
ضرورت و اهمیت تربیت.....	۱۱
ضرورت تربیت از لحاظ معنوی.....	۱۲
عوارض فقدان تربیت در جنبه‌های مختلف.....	۱۲
رابطه تعلیم و تربیت.....	۱۲
رابطه فطرت و تربیت.....	۱۳
رابطه تربیت و اخلاق.....	۱۳
نظریه‌پردازی در مورد تربیت‌پذیری انسان.....	۱۴
مفهوم تربیت از نگاه قرآن.....	۱۴
مفهوم تربیت از نظر علمای اسلام.....	۱۴
وظایف مربیان تربیتی از نگاه قرآن.....	۱۴
سؤالات چهارگزینه‌ای فصل اول.....	۱۷
پاسخنامه سؤالات چهارگزینه‌ای فصل اول.....	۲۱
فصل دوم: اهداف در تربیت اسلامی.....	۲۳
هدف‌های غایی (نهایی).....	۲۵
هدف‌های میانجی (واسطه‌ای).....	۲۶
سؤالات چهارگزینه‌ای فصل دوم.....	۲۹
پاسخنامه سؤالات چهارگزینه‌ای فصل دوم.....	۳۵
فصل سوم: اصول در تربیت اسلامی.....	۳۹
اصل تغییر ظاهر.....	۴۵
اصل تحول باطن.....	۴۵
اصل مداومت.....	۴۵
اصل اصلاح شرایط.....	۴۵
اصل مسئولیت‌پذیری.....	۴۶
اصل آراستگی.....	۴۶
اصل عدل.....	۴۶
اصل فضل.....	۴۷
اصل عزّت.....	۴۷

۴۷.....	اصل تعقل.....
۴۷.....	اصل تذکر.....
۴۸.....	اصل مسامحت.....
۴۸.....	اصل ابراز یا منع محبت.....
۴۸.....	اصل سبقت.....
۴۹.....	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل سوم.....
۵۱.....	پاسخنامه سؤالات چهارگزینه‌ای فصل سوم.....
۵۳.....	فصل چهارم: مراحل تربیت اسلامی در مراحل مختلف رشد
۵۷.....	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل چهارم.....
۵۹.....	پاسخنامه سؤالات چهارگزینه‌ای فصل چهارم.....
۶۱.....	فصل پنجم: نظام اسلامی
۶۳.....	تعریف نظام اسلامی.....
۶۳.....	منبع نظامات اسلامی.....
۶۳.....	ویژگی‌های نظام تربیتی اسلام.....
۶۴.....	نشانه‌های مهم در نظام تربیتی اسلام.....
۶۵.....	ماهیت انسان در اسلام.....
۶۷.....	نقش ازدواج در اسلام.....
۶۹.....	نقش آزادی در اسلام.....
۶۹.....	اندیشمندان تعلیم و تربیت اسلامی.....
۷۱.....	انواع روش‌های تربیتی در اسلام.....
۷۵.....	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل پنجم.....
۸۵.....	پاسخنامه سؤالات چهارگزینه‌ای فصل پنجم.....
۸۷.....	فصل ششم: تربیت در قرآن
۹۶.....	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل ششم.....
۹۷.....	پاسخنامه سؤالات چهارگزینه‌ای فصل ششم.....
۹۹.....	سؤالات چهارگزینه‌ای آزمون سال ۱۳۹۰ الی ۱۴۰۴.....
۱۵۷.....	منابع

کلیات تربیت اسلامی

عناوین اصلی

- ❖ ماهیت تربیت چیست؟
- ❖ ضرورت و اهمیت تربیت
- ❖ ضرورت تربیت از لحاظ معنوی
- ❖ عوارض فقدان تربیت در جنبه‌های مختلف
- ❖ رابطه تعلیم و تربیت
- ❖ رابطه فطرت و تربیت
- ❖ رابطه تربیت و اخلاق

فصل اول

کلیات تربیت اسلامی

انسان در بدو خلقت بی رنگ نیست، بلکه رنگ خدایی "فطرت" دارد.

قرآن کریم

۱- ماهیت تربیت چیست ؟

تربیت خدمت است به فرد و برای جامعه زیرا که در سایه تربیت، آدمی به مرحله انسانیت و کمال می‌رسد، هنر است زیرا در آن ریزه‌کاریهایی در ایجاد تغییر و تحول وجود دارد زیرا ارزش است و همه تربیت شدگان در جامعه از حرمت برخوردارند.

۲- ضرورت و اهمیت تربیت:

در سایه تربیت، ایجاد خصائل اخلاقی و تربیت نیروی انسانی و ترفیع کیفیت حیات، امکان پذیر می‌شود. انسانها برای سازگاری با محیط طبیعی و اجتماعی و دستیابی به کمال، نیازمند تربیت هستند. در ارزش و اهمیت نقش تربیت و پرورش همین بس که خداوند در آیات بسیاری خود را ربّ و پروردگار موجودات دانسته و پس از مقام الوهیت به ربوبیت و پروردگاری خویش بر جهان اشاره می‌کند و در آیه ۱۲۹ و ۱۵۱ سوره بقره مقام تربیت و رشد انسان‌ها را به عنوان وظیفه پیامبران و هدف بلند ایشان می‌شمارد و تزکیه به معنای رهاسازی شخص از عناصر بازدارنده و رذایل برای دستیابی به منابع نمو و رشد را از اصول دعوت و وظیفه یکایک پیامبران بر می‌شمارد.

اهمیت تربیت در جنبه‌های مختلف:

از لحاظ فردی	اجتماعی	اقتصادی	فرهنگی
۱- عضوی مفید برای جامعه به عمل آید.	۱- ضوابط و معیارهای اجتماعی را بپذیرد.	۱- فراهم کردن فرصتهای آموزشی مناسب برای انسانها	۱- افراد جامعه را به فرهنگ خود و دیگران آشنا می‌کند.
۲- قادر به کار و تولید و رشد شود.	۲- تشکیل خانواده و تداوم و بقای آن	۲- عامل تهیه کار و تولید بهتر	۲- تربیت عامل سرایت یا انتقال فرهنگی است.
۳- در تشکیل حکومت دارای سهمی شود.	۳- برقراری روابط اعضا بر اساس انس و صمیمیت و تعاون و تکامل	۳- پروراندن نیروی انسانی کارآمد	۳- تربیت باعث توسعه و پربار کردن فرهنگ در برابر فرهنگهای بیگانه می‌شود.
۴- به سازندگی و جهت دهی نسل بپردازد.	۴- عامل کاهش جرم و مفاسد در جامعه		۴- غرض از فرهنگ «رفتار روش، ادبیات، آداب و رسوم و ارزشهای یک جامعه» است.



۵- با خدا و مردم و طبیعت ارتباط معقول برقرار کند.	۵- عامل اجتماعی شدن انسانها	
۶- ادب و اخلاق یادبگیرد		

۳- ضرورت تربیت از لحاظ معنوی:

تربیت، عامل فهم و تنظیم رابطه انسان با خداست و راه و رسم این ارتباط را به آدمی می‌آموزد. رابطه انسان و خدا از دو دید قابل بررسی است. یکی رابطه خدا با انسان و دیگر رابطه انسان با خدا، تربیت، انسان را با خدا آشنا می‌سازد و پایبند تعالیم الهی می‌کند، ارزش توکل و توسل به خدا را نشان داده و انسانها را به کیفیت عبادت و ارتباط با پروردگار و دعا و مناجات و استمرار و استعانت از او آگاه می‌سازد. تربیت می‌تواند عامل وصول انسان به مقام عبد و عبودیت باشد و انسان را در نهایت به مسیر کمال شایسته خویش برساند و موجب تسهیل پذیرش حقایق می‌شود.

۴- عوارض فقدان تربیت در جنبه‌های مختلف:

از لحاظ فردی	اجتماعی	اقتصادی	فرهنگی
۱- خمودی و واماندگی ۲- خامی و خشنی ۳- سرکشی و جهل و بی‌خبری ۴- حیوانی زیستن	۱- جرم زدایی ۲- انحراف ۳- فساد آفرینی و بی‌بندوباری ۴- نابسامانی در روابط اجتماعی ۵- بی‌توجهی به مسئولیت و اخلاق و انسانیت	۱- بیکاری ۲- سوء مصرف	۱- از خود بیگانگی ۲- تلفیق فرهنگهای غرب در کشور اسلامی ۳- پذیرش فرهنگهای الحادی و شرک ۴- دخالت بیگانگان در سرنوشت افراد جامعه و سرکوب شدن ارزشها، افکار، آداب و رسوم

۵- رابطه تعلیم و تربیت:

کاربرد اصطلاحات آموزش و پرورش و تعلیم و تربیت در نوشتار امروزی نشانگر آن است که گاه بین آنها می‌توان تفاوت قایل شد. تفاوت در این است که آموزش (تعلیم) انتقال دانش و معلومات به یادگیرنده است و پرورش (تربیت) ایجاد خصایل و آداب و اخلاق نیکو در شخص تحت پرورش است. تعلیم و تربیت دو عمل مجزا و مختلف نیست بلکه تعلیم راه مقدمه تربیت است و این دو عمل مکمل هم هستند، آنچه تعلیم و تربیت را از هم جدا می‌سازد نوع عمل آنها نیست بلکه تفاوت اصلی این دو در هدفهای آنهاست. آموزش یا تعلیم معمولاً به یک فعالیت کوتاه مدت یا مقطعی اطلاق می‌شود در حالیکه تربیت یا پرورش به دوره طولانی‌تر گفته می‌شود. آموزشهای رانندگی، زبان و... از پرورش خداپرستی و شکوفایی ابعاد انسان «جسمانی، روانی، ایمانی، عاطفی» در زمان کمتری صورت می‌گیرد و با مشارکت افراد معدودی عملی می‌شود ولی تربیت کردن و پروراندن نسل‌ها وظیفه‌ای است که به یک ماه و یک سال و یک دوره و... ختم نمی‌شود بلکه سالیان متمادی را شامل می‌شود که افراد و نهادهای مختلفی چون پدر و مادر و معلم و مدرسه و جامعه و مطبوعات و رادیو و تلویزیون همه باید سالها بسیج شوند. در تعلیم صرفاً شاگرد را برای اشتغال به حرفه و فن و پیروزی در امتحان آماده می‌کند در حالیکه تربیت می‌خواهد انسان را به اصل و هدف زندگی رهنمون گردد و صفات و تمایلات لطیفی را در انسان به ثمر برساند تا در بهزیستی با دیگران در عین صلح و آرامش و از خود گذشتگی و تفاهم و بهره‌مند شدن از یک زندگانی سالم موفق و کامیاب گردد.



۶- رابطه فطرت و تربیت:

خدا انسان را آفرید و او را در مسیر هدایت قرار داد. برای تربیت او و وصولش به مراتب رشد و کمال، زمینه‌ها و امکانات و تجهیزاتی را در اختیار او نهاد که بخشی از آنها ظاهری و قابل رویت هستند، مثل چشم و گوش و بخشی از آنها باطنی و مربوط به جنبه‌های درونی انسان است.

که عبارتند از:

۱- **غریزه:** جنبه مادی که نیروی آن، آدمی را به سوی غذا، آب، انتخاب همسر و می‌کشد.

۲- **وجدان:** نفس لواحه یا سرزنشگر که انسان را از کارهای بد نهی می‌کند.

۳- **فطرت:** شکافتن، ابداع آفرینش ابتدایی و بدون سابقه با نیروی مرموز و پیچیده‌ای که سبب می‌شود از طریق تربیت فعالیت انسانی به سوی خداشناسی، صداقت، خیرخواهی و اخلاق و دین‌شناسی سوق پیدا کند.

از جمله مستندات نقلی استاد شهید مطهری، این روایت معروف نبوی است:

کل مولود یولد علی الفطرة حتی ابواه یهوئوه دانه و ینصرأه

این حدیث مبین آن است که هر مولودی که متولد می‌شود خالی از شرک و بر فطرت الهی و اسلامی به دنیا می‌آید و اشاره به خدایی بودن انسان دارد.

۷- رابطه تربیت و اخلاق:

در هم تنیدگی فرآیند تربیت و اخلاق موجب شده که مرز مشخصی در گذشته میان این دو تصویر نشود و فرایند تربیت با اخلاق همسان شمرده شود و اخلاقی بودن به مثابه تربیت یافتگی انگاشته شود چنان که غزالی گفت: معنی تربیت این است که مربی، اخلاق بد را از آدمی باز ستاند و به دور اندازد و اخلاق نیکو جای آن قرار گیرد.

خواجه نصیر طوسی نیز چنین گفت: تربیت صنعتی است که از طریق آن مدارج عالی‌ه انسانی فراهم می‌شود و پست‌ترین مراتب انسانی به کاملترین رتبه خود می‌رسند.

از سوی دیگر، جالب است بدانیم بسیاری از صاحب‌نظران تعلیم و تربیت اسلامی کمتر واژه تربیت را به کار برده‌اند و به جای آن از واژگان تعلیم، تهذیب، تزکیه، تخلق به اخلاق، تادیب، ریاضت، تدبیر سیاست و ... بهره برده‌اند و این بدان جهت است که واژگان تربیت به معنای آموزش و پرورش متری و به معنای برانگیختن و فراهم آوردن موجبات شکوفایی و رشد تمامی توانایی و شئون وجودی آدمی، در گذشته اصلاً مصطلح نبوده و یا اخلاق و تربیت را آن چنان در هم تنیده می‌دانند که تربیت بدون اخلاق را غیر قابل تحقق می‌دانستند و به این باور بودند که تربیت بدون اخلاق امری ناصواب و بی سرانجام است. امروزه، جدایی فرآیند اخلاق و تربیت تردید ناپذیر است. حال برای تعیین بیشتر تفاوت‌های این دو فرآیند و رابطه آنها، حوزه و قلمرو این دو فرایند را بررسی می‌کنیم.

۱- تربیت فرآیندی بسیار گسترده است و گستره آن به تمامی ابعاد، توانایی‌ها، قابلیت‌ها و به همه شئون وجودی آدمی «بدنی، عقلانی، اخلاقی، عاطفی، اجتماعی» و حتی حیوان هم گسترانده شده است.

تربیت در حیطه بدنی در مورد حیوان «تربیت اسب - سگ» نیز صدق می‌کند ولی حیطه اخلاق فقط مربوط به انسان می‌شود مثلاً نمی‌توانیم بگوییم به اسب اخلاق تعلیم داده می‌شود بنابراین فرایند اخلاق مخصوص انسان است و با رفتار آگاهانه‌ای که از سر علم و بمدد انتخاب و گزینش انجام می‌پذیرد و با بارآوردن و اجبار و عادت دادن متفاوت است و وجهه ارزشی دارد و با سکنت و صفات معنوی پایداری که تکرار آن رفتار ویژه موجب پیدایش آن‌ها شده، سر و کار دارد مثل «فضایل اخلاقی» تقوی - صداقت»

۲- عاملان اخلاق فعل اخلاقی را در برابر فعل طبیعی قرار داده‌اند و گفته‌اند فعل اخلاقی از حدود کارهای طبیعی و مادی خارج است و با آنها تفاوت دارد و کار تربیتی و فرآیند تربیت علاوه بر فعل اخلاقی، فعل طبیعی و رفتار عادی را نیز زیر پوشش دارد. مقصود از فعل طبیعی آن احساس گرسنگی و خواب و استراحت و نیز فعالیت‌های روزمره زندگی است. پیداست که در این کارها، آدمی با حیوانی مشترک است کارها و نیز اندیشه‌ها و صفات و میل‌های مربوطه به این منظور جلب نفع مادی و دفع زیان مادی



انجام می‌گیرد. به عبارت دیگر ریشه این گونه افعال سودجویی مادی است در مقابل افعال اخلاقی بر مبنای دیگری خواهی و ایشار صادر می‌شود و از الهام و وجدان سرچشمه می‌گیرد و انسان را در رسیدن به کمال یاری می‌کند و خوب و پسندیده بودن آن را عقل تأیید می‌کند و هر فعل و صفتی هر اندازه که انسان را در رسیدن به کمال نهایی یاری کند یا زمینه را برای رسیدن به آن فراهم کند به همان اندازه از ارزش اخلاقی برخوردار است.

۸- نظریه پردازی در مورد تربیت پذیری انسان:

گروهی معتقدند انسان، صددرصد قابل تربیت است و مربی به هر صورتی که بخواهد می‌تواند در او تغییر ایجاد کند و او را چون مومی به دست گیرد و به هر شکلی که بخواهد، درآورد. عده‌ای از علما معتقدند که انسان غیر قابل تربیت است زیرا او هم اسیر وراثت و هم اسیر غرایز است و این شرایط و عوامل نمی‌گذارند که او از دیگران نفوذ بپذیرد. به نظر طرفداران مکتب رفتار گرا شرایط چنان آدمی را تحت تأثیر قرار می‌دهد که او قادر به تغییر وضع و سرشت نیست.

۹- مفهوم تربیت از نگاه قرآن:

تربیت به معنای پرورش دادن و به فعلیت رساندن استعدادهای درونی انسان است که یکی از وظایف و اهداف پیامبران است، به نظر می‌رسد که اگر برای پیامبران اهداف و وظایف ابتدایی، میانی و غایی بر شماریم پرورش و تربیت انسانها براساس آموزه‌های قرآنی از اهداف غایی و نهایی آنان شمرده می‌شود. هر چند که از نظر واژه شناختی میان تربیت و ربوبیت تفاوتی است و ریشه واژه نخست ربو به معنای فزونی و نمو و رشد و ریشه ربوبیت واژه رب به معنای پرورش است ولی با این حال برخی بر این باورند که اصل ربو و تربیت از مضاعف رب بوده است، از این رو راغب اصفهانی در تعریف واژه رب می‌نویسد: رب در اصل به معنای تربیت است که به معنای ایجاد چیزی به صورت تدریجی تا رسیدن آن به حد کمال و نهایی می‌باشد. بر این اساس است که استاد شهید مرتضی مطهری می‌گوید: تربیت به معنای پرورش دادن استعدادهای درونی بالقوه و به فعلیت رساندن آنها است.

۱۰- مفهوم تربیت از نظر علمای اسلام:

تربیت تلاشی است در جهت به فعلیت رساندن قوا و استعدادهای بالقوه انسان و کشف و پرورش و آمادگی و هدایت استعدادها و توانایی‌های انسان و ایجاد هماهنگی لازم برای وصول به سرحد کمال است.

۱۱- وظایف مربیان تربیتی از نگاه قرآن:

- ۱- تزکیه به معنی پیراستن آدمی از عوامل فساد و انحراف و آراستن انسانها به فضایل و پاکی و دعوت به فضایل اخلاقی
- ۲- رهایی از همه عوامل و شرایطی که انسانها را در بند می‌کنند و سد راه رشد و پیشرفت او هستند.
- ۳- امامت به معنی رهبری و الگویی که افراد از راه و رسم و عمل والدین و مربیان درس می‌گیرند.
- ۴- رسالت دعوت انسانها به پاکی‌ها، ابلاغ وحی و قیام آموزی در انجام وظایف
- ۵- مراقبت و نظارت و نصیحت و وعظ و امر به معروف و نهی از منکر
- ۶- حرکت بخشی به سوی مقصد و هدف الهی و عبودیت که رمز آفرینش است
- ۷- قبل از تربیت و پرورش انسانهای دیگر، خود به مرحله خود اصلاحی و کمال رسیده باشد.
- ۸- هدف و نیت خالص داشته باشد و انسانها را به خداوند متعال نزدیک کند.

نتیجه‌گیری از تعاریف تربیت:

تربیت نوعی کوشش و تلاش آگاهانه است و مربی می‌داند که در رابطه با فرد مورد نظر چه می‌کند و در تربیت مسأله اداره و کارگردانی مطرح است، یعنی مربی فرد مورد نظر را زیر نظر و تحت مراقبت دارد و در آن مسئله کمک رسانی و هدایت و جهت دهی مطرح است و دارای محتوا و برنامه‌ای است که در طول مدت تربیت درباره افراد اعمال می‌شود.

آیه	ترجمه آیه	تفسیر آیه
وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّانِي صَغِيرًا سَرَاءَ (۲۴)	و بگو خدایا، بر والدین من که مرا در کودکی تربیت کردند رحم نما!	کلمه صغیر «کوچک» «در برابر کبیر» بزرگ «است و این قرینه‌ای است بر آن که تربیت در این آیه به معنای رشد و نمو جسمی» از رب و «است و معادل دقیق آن در زبان فارسی، «بزرگ کردن» است.
وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ نِسَاءً، (۶) قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا شَمْسُ، (۹) بَلِ اللَّهُ يَزَكِّي مَنْ يَشَاءُ نِسَاءً، (۴۹) ادبانی ربی فاحسن تادیبی «گفته پیامبر اکرم ص»	اما خداوند اراده کرده است که شما را پاک کند. به راستی هر که خویشتن را پاک سازد رستگار شده است. بلکه هر که را خدا بخواهد پاک می‌سازد. خداوند مرا به بهترین نحو تربیت کرد	در آن تطهیر و تزکیه، هم به خدا و رسول (ص) (در اصطلاح رایج، به مربی) نسبت داده شده و هم به خود انسان (در اصطلاح رایج، به مربی) و بیانگر آن است که پیامبران و امامان هم تحت تربیت الهی قرار داشته‌اند.
صِبْغَةُ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً (بقره)	پس بگوئید :رنگ آمیزی خداست که به ما رنگ فطرت ایمان بخشیده و هیچ رنگی خوشتر از ایمان به او نیست	اشاره به فطرت پاک انسان دارد او و فطرت حاکی او نوع معینی از معرفت و میل است که خداوند در خیر انسانها قرار داده است یعنی معرفت و میل ربوبی، بر این اساس، انسان بی رنگ نیست، بلکه نگین جاننش از پرتو ربوبی رنگین «خدا» است .خداوند این را زیباترین نوع رنگ آمیزی را «صبغت» خوانده است.
إِيَّاكُمْ وَ تَزَوَّجَ الْحَمَقَاءِ فَرُوغَ كَافِيَج ۲، ص (۱۳) وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ «بقره» عَلِّمُوا أَبْنَاءَكُمْ الرَّمْيَ وَ السَّبَاحَةَ وَسَائِلَ الشَّيْعَةِ أَحِبُّوا الصَّبْيَانَ وَ ارْحَمُوهُمْ «وسایل شیعیه، ج ۵، ص ۱۲۶»	از ازدواج با آدمهای احمق و سفیه خودداری کنید. بر مادران است که کودکان خود را دو سال شیردهند. فرزندان خود را از هر جهت مورد تربیت قرار دهید حتی از آموزش تیراندازی «الرمی» و شنا «سباحه» هم در مورد آنها کوتاه نکنید . کودکان خود را دوست بدارید و به آنان رحم و شفقت کنید.	اشاره به آن دارد که تربیت هماهنگ با فطرت انسانها است ، تربیت اسلامی، با طبیعت آدمی و نیازهای او و رشد و تکامل او سازگار است اسلام، برای سلامت جسم و روان فرد و جامعه دستورات جاویدان دارد که این دستورات در کلیه شئون زندگی با فطرت خداجویانه و پرستشگر او هماهنگی دارد، فطرت یکی از علل سرآمد بودن انسان نسبت به مخلوقات دیگر است .کلیه دستورات تربیتی با فطرت انسان سازگار است.
وَأَنِ اعْبُدُونِي، هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ «آیه ۶۱ سوره یاس»	و اینکه مرا عبادت کنید که این راه راست است.	یکی از اهداف تربیت، ایجاد کردن رابطه بین انسان و

خداست، در اینجا هدف تربیتی مد نظر است و خداوند تکلیف هدیت انسانها را «ادعواالی الله» را به عهده پیامبران و امامان سپرده است.	ای پیغمبر به آن دسته از بندگانم که هم از پرستش طاغوت اجتناب کرده و هم به پرستش خدای واجد روی آورده‌اند، یعنی کسانی که به هر سخن گوش می‌دهند و بهترین آنرا پیروی می‌کنند، بشارت ده که خداوند هدایتشان کرده و آنان صاحبان عقل و خرد هستند. بگو، همانا این راه من است، دعوت کن آنها را با بینش کامل و اینکه مرا پیروی و دنبال کنند	فَبَشِّرْ عِبَادَ، الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ، اولئك الذين هديهم الله و اولئك هم اولوالالباب «سوره زمر» قل هذه سبيلي، ادعو الى الله على بصيرة انا و من التبعي «زم»
---	--	---



سؤالات چهارگزینه‌ای فصل اول

۱- در جریان یادگیری از طریق تربیتی کدام گزینه نادرست است؟

(الف) اساس کار مبتنی بر فعالیت معلم است.

(ب) معلم نقش راهنما را دارد.

(ج) مبتنی بر تفکر و تعقل است.

(د) نقش اصلی را یادگیرنده ایفا می‌کند.

۲- تربیت اسلامی فاقد کدام خصوصیت است؟

(الف) همسازی با سلامت جسم و روح

(ب) هماهنگی با فطرت انسان

(ج) سازگاری با پیشرفت‌های علمی

(د) اطاعت محض از دیگران

۳- تعلیم و تربیت اسلامی شامل کدام گروه است؟

(الف) جمیع اهل کتاب در سراسر دنیا

(ب) همهٔ انسانها در کشورهای مسلمان

(ج) همه مسلمانان در کشورهای اسلامی

(د) جمیع انسانها در همه زمانها و مکانها

۴- با توجه به معنی و مفهوم «تعلیم و تربیت» کدام گزینه نادرست است؟

(الف) تربیت راه تعلیم است و آن مقدم بر این است.

(ب) تربیت عملی است که در دراز مدت انجام می‌شود.

(ج) تعلیم راه تربیت است و تربیت نتیجه آن است.

(د) تعلیم اگر در رفتار فرد تغییر ایجاد کند، به تربیت منجر می‌شود.

۵- آیه شریفه «عَلَّمَکَ مَا لَمْ تَکُنْ تَعْلَمُ» اشاره دارد به آموزشی که

(الف) بدون تعلیم خدا، فراگیری آن ناممکن است.

(ب) بدون تعلیم خدا، فراگیری آن فقط برای بعضی ممکن است.

(ج) هر انسان با معرفت می‌تواند به آن برسد.

(د) هر انسان فطره و بالفعل با آن متولد می‌شود.

۶- این سخن پیامبر اکرم (ص) «ادبونی ربی فأحسن تادیبی» بیانگر این است که پیامبر گرامی اسلام (ص)

(الف) از تربیت بی‌نیاز بوده است.

(ب) به کوشش شخصی تربیت شده است.

(ج) به تربیت همه انسانها نظر داشته است.

(د) تحت تربیت الهی قرار داشته است.

۷- کسی صلاحیت مصلح و مربی شدن برای دیگران را دارد که

(الف) با مبتلا شدن به سختی‌ها از درد و رنج همهٔ انسانها واقف باشد.

(ب) به خصوصیات روحی و روانی انسانها شناخت کامل داشته باشد.

(ج) قبل از اقدام به تربیت دیگران، خود اصلاح و تربیت شده باشد.

(د) وضعیت سیاسی و اجتماعی و اقتصادی جامعه را کاملاً درک نمایند.



۸- در مورد اصول تربیت اخلاقی کدام گزینه نامربوط است ؟

پرورش اخلاقی باید

الف) در بستر عاری از آزمون و خطا و شک صورت گیرد.

ب) با توجه به مقتضیات زمان و با الگوی تربیت صورت گیرد.

ج) بر پایه آزاد سازی انرژی عقلانی و بازسازی توان ارادی استوار شود.

د) بر پایه اصول و روش‌های آزاد منشانه استوار شود.

۹- در آیه شریفه «قل رب ارحمها کما ربیانی صغیراً» کدام دو معنی به تربیت برای کلمه «رب» صحیح است ؟

الف) خدا- خدا (ب) خدا- والدین (ج) والدین- خدا (د) والدین- والدین

۱۰- وقتی گفته می‌شود (تربیت مقدم بر تعلیم است) یعنی

الف) تعلیم راه و مقدمه تربیت است.

ب) تربیت راه و مقدمه تعلیم است.

ج) اهمیت تربیت بیش از تعلیم است.

د) تعلیم و تربیت هر دو به یک معنی است.

۱۱- مفهوم کدام گزینه از لحاظ تعلیم و تربیت صحیح است؟

الف) فرزندان ما آنچنانکه ما زندگی می‌کنیم بزرگ می‌شوند نه آنچنانکه ما آرزو می‌کنیم.

ب) فرزندان ما آنچنانکه ما آرزو می‌کنیم بزرگ می‌شوند نه آنچنانکه ما زندگی می‌کنیم.

ج) والدین باید فرزندان‌شان را به اجرای اوامر الهی مجبور سازند.

د) والدین برای جلوگیری از ارتکاب معاصی نباید فرزندان‌شان را تنها بگذارند.

۱۲- در آیه شریفه «قل هذه سبیلی، ادعوا الی الله علی بصیره انا و من التبعنی» کدام گزینه تکلیف هدایت انسانها را به

عهده ما محول می‌کند؟

الف) انا و من اتبعی (ب) ادعوا الی الله (ج) علی بصیره (د) هذه سبیلی

۱۳- مربی مجرب و مومن در تربیت انسانها کدام امر را اولویت می‌دهد ؟

الف) آنان را به سیره رسول خدا (ص) تشویق می‌کند.

ب) دل متربیان را به خدا متوجه سازد.

ج) کلمات معصومین (ع) را به آنان آموزش می‌دهد.

د) متربیان را با آیات قرآنی آشنا می‌سازد.

۱۴- زایل کردن پلیدیها از اعتقادات، ملکات و اعمال، مفهوم کدام است؟

الف) اخلاق (ب) تزکیه (ج) تربیت (د) حکمت

۱۵- کدام گزینه بیشتر به حوزه تربیت معروف است تا اخلاق ؟

الف) چگونگی پیراسته شدن از رذیلتها

ب) دگر سازی و اثر گذاری در رفتار دیگران

ج) چگونگی آراسته شدن به فضیلتها

د) خویشتن سازی و تلاش برای کمال

۱۶- غایت و هدف اصلی تربیت اسلامی عبارتست از

الف) آزادی معنوی انسان در زندگی

ب) رهایی محض از نفوذ جاذبهها

ج) تسلط و کنترل کامل بر امیال درونی

د) آزادی کامل از قیود زندگی

۱۷- اساسی‌ترین رسالت تعلیم و تربیت کدام است ؟

الف) بهره‌مند ساختن انسان از کلیه امکانات موجود

ب) هدایت انسان در مسیر کمال شایسته خود

ج) متخصص ساختن انسان در کلیه زمینهها

د) به فعلیت رساندن کلیه استعدادهای بالقوه انسان



۱۸- نخستین ادب و آیین در امر تعلیم و تربیت اسلامی برای مربی و مربی کدام است ؟

- الف) آمادگی کامل برای یادگیری
ب) احاطه کامل به مواد درسی
ج) داشتن خلوص نیت
د) داشتن روحیه انس با مربی

۱۹- این سخن پیامبر(ص) «من کان عنده صبی فلیتصاب له» بیانگر کدام مطلب در تربیت اسلامی است ؟

الف) ایجاد فرصت مناسب برای کودک جهت ابراز خشم

ب) لزوم رفتار با کودک متناسب با سن و سال او

ج) لزوم جلوگیری از بازیگوشی کودک در خردسالی

د) ایجاد فرصت مناسب برای کودک جهت بازیهای کودکانه

۲۰- از لحاظ تعلیم و تربیت اسلامی، نشاندن پارسایی در کنار خردورزی و دانش اندوزی بیانگر کدام مطلب است؟

الف) بی تقوایان از درک و اقامه براهین عقلی ناتوان هستند.

ب) انسان در آغاز پیدایش از هر گونه آگاهی و دانش بی بهره است.

ج) بازگشت سرشت آدمی به حالت پاکی نخستین، موجب تسهیل پذیرش حقایق می شود.

د) انسان واقعی کسی است که در ارضای معقول خواسته های همه قوای درونی اش بکوشد.

۲۱- مفهوم کدام گزینه از لحاظ تربیتی چندان درست به نظر نمی رسد؟

الف) انسان باید همه غرایز و استعدادهای درونی خود را ارضا نماید.

ب) راه درست اشباع غریزه جنسی، عفت و تقوا و پذیرش مقررات الهی است.

ج) انسان نمی تواند لزوم و ضرورت اخلاق محدود کننده جنسی را نادیده بگیرد.

د) هرگز نباید به بهانه پرورش یک غریزه سایر غرایز و قوا نادیده گرفته شود.

۲۲- اولین قدم در راه موفقیت حتمی در امر تعلیم و تربیت که دانشجو باید بردارد، کدام است؟

الف) پاکسازی نیت ها از هر چیزی برای خدا

ب) بر زبان راندن نام خدا در آغاز هر کار

ج) قطع رابطه کامل با هر چه غیر از درس و مشق

د) حضور در کلاس درس با وضو

۲۳- برای اینکه آموخته های شما هرگز از بین نرود چه روشی را باید بکار ببرید ؟

الف) تکرار مداوم
ب) ضبط و نگارش
ج) سپردن به حافظه
د) بازگویی برای دیگران

۲۴- با توجه به ماهیت و طبیعت تربیت اسلامی، کار نخست تربیت باید آن باشد که

الف) قدرشناسی از والدین را به او القا کند.
ب) فرد مسلمان را برای زندگی آماده کند.

ج) حق مسلم بر خود و تکلیف خود بر او را نیک بداند.
د) ایمان فرد مسلمان را تحکیم بخشد.

۲۵- انسانی که بتواند اندیشه را از قید و بند عادات رها نماید و بیاموزد که چگونه در حالت عدم اطمینان زندگی کند

در عین حال از اظهار نظر و اقدام خودداری ننماید، انسانی است که در او پرورش یافته است.

الف) بعد اخلاقی
ب) بعد ایمانی و مذهبی
ج) بعد عقلانی «ذهنی»
د) بعد عاطفی و اخلاقی

۲۶- کدام گزینه برای تعریف تربیت مناسب است ؟

الف) آموختن آداب معاشرت به دیگران
ب) آموختن مسائل علمی و فنی و تخصصی

ج) ایجاد اخلاق و رفتار مطلوب در جهت کمال
د) ایجاد تغییرات لازم در خلق و خوی

۲۷- معمولاد مردم ، از تحصیلکرده‌ها و دانشمندان انتظار دارند که

الف) با اغماض از عواطف به فهم و آگاهی توجه نمایند.

ب) خود را به آخرین دانش‌های جهانی مجهز سازند.

ج) در زمینه‌ی اخلاق نیز انسان‌های شایسته‌ای باشند.

د) مسائل و مشکلات آنان را در اولویت قرار دهند.

۲۸- کدام گزینه درباره‌ی اخلاق اسلامی نادرست است؟

الف) اخلاق خادم صحت و سلامت روح است.

ب) اخلاق علم بهداشت و روان است.

ج) پرورش بعد معنوی وجود انسان بر عهده اخلاق است.

د) پرورش جسم و هر گونه توجه به آن خارج از حوزه اخلاق است.

۲۹- مهمترین بخش دین که انبیاء (ع) در تعلیم آن تلاش فراوان کرده‌اند، کدام است؟

الف) باورها و اعتقادات

ب) احکام و شیوه عمل آنها

ج) سلب نظر از دنیا و توجه به معاد

د) اخلاق و انسان سازی

۳۰- مهمترین اصل برای سلامت نسل از دیدگاه اسلام رعایت کدام امر است؟

الف) اصول بهداشت جسمی

ب) اصول بهداشت روانی

ج) مسائل حلال و حرام

د) مسائل اخلاقی اجتماعی



پاسفنامه سؤالات چهارگزینه‌ای فصل اول

- ۱- گزینه الف صحیح است .
- معلم فقط نقش کمک رسانی و راهنما و جهت دهی به مربی را دارد و معلم نمی‌تواند خود کنترل همه امور را در دست بگیرد زیرا روش تربیتی نوعی کوشش و تلاش آگاهانه از طرف مربی است.
- ۲- گزینه د صحیح است.
- ۳- گزینه د صحیح است.
- ۴- گزینه الف صحیح است .
- تربیت مقدم بر تعلیم نمی‌باشد بلکه از نظر زمانی، تعلیم مقدم بر تربیت است.
- ۵- گزینه الف صحیح است.
- ۶- گزینه د صحیح است.
- ۷- گزینه ج صحیح است.
- ۸- گزینه الف صحیح است.
- ۹- گزینه ب صحیح است.
- ۱۰- گزینه الف صحیح است.
- ۱۱- گزینه الف صحیح است.
- ۱۲- گزینه الف صحیح است.
- ۱۳- گزینه ب صحیح است.
- ۱۴- گزینه ب صحیح است.
- ۱۵- گزینه د صحیح است.
- ۱۶- گزینه الف صحیح است.
- با توجه به اینکه تربیت متوجه ابعاد معنوی انسانهاست و با تزکیه و پیراستن انسانها از آلودگی و آراستن به فضایل مربوط است بهترین گزینه، گزینه الف است و نیز گزینه‌های دیگر را در بر دارد.
- ۱۷- گزینه ب صحیح است،
- هدف غایی و نهایی رسالت تعلیم و تربیت رساندن انسان به کمال است و اهداف تربیتی با کمال نهایی انسان که مهمترین هدف زندگی اوست، منطبق است یعنی هر هدفی در نهایت باید در تحقق کمال نهایی انسان، موثر باشد.
- ۱۸- گزینه ج صحیح است.
- ۱۹- گزینه ب صحیح است.
- ۲۰- گزینه ج صحیح است.
- ۲۱- گزینه الف صحیح است؛
- انسان دارای یک سری غرایز حیوانی نیز است که اگر بخواهد به آنها بها دهد و آنها را عملی کند و هدایتشان نکند منجر به سقوط انسان به تباهی می‌شود.
- ۲۲- گزینه الف صحیح است.
- ۲۳- گزینه ب صحیح است.
- ۲۴- گزینه ب صحیح است .
- تربیت تلاشی است در جهت به فعلیت رساندن استعدادهای بالقوه انسان و کشف و هدایت استعدادها در جهت آمادگی انسان برای رسیدن به کمال است.



۲۵- گزینه الف صحیح است .

انسان دارای چند بعد است «بعد عقلانی _ بعد عاطفی _ بعد ایمانی _ بعد اجتماعی »

بعد عقلانی :یعنی اینکه انسان قادر به اظهار نظر و انتقاد و ارزیابی باشد.

بعد عاطفی :انسان از رشد عاطفی برخوردار باشد و عواطف خویش را کنترل کند.

بعد ایمانی :بعد معنوی یا ایمانی در قرآن بصورت‌های مختلف مطرح شده و انسان به عنوان خلیفه‌الله در زمین مطرح شده است.

بعد اجتماعی :انسانیت انسان در حد وسیع به جنبه اجتماعی حیات انسان وابسته است.

جریان‌های اجتماعی مانند سازگاری، همکاری، مخالفت، توافق و همزیستی اقوام و ملل از ارکان اصلی ابعاد اجتماعی است.

۲۶- گزینه ج صحیح است.

۲۷- گزینه ج صحیح است.

۲۸- گزینه د صحیح است.

در اخلاق هم به جسم انسان احترام قائل شده‌اند و آن را نادیده نگرفته‌اند.

۲۹- گزینه د صحیح است.

این گزینه کاملترین و در برگیرنده سه گزینه دیگر نیز هست.

۳۰- گزینه الف صحیح است.

تربیت اسلامی با طبیعت آدمی و نیازهای او رشد و تکامل او سازگار است .اسلام اهمیت ویژه‌ای به سلامت جسم فرد می‌دهد و

دستورات تربیتی خاصی دارد مثلاً دستور می‌دهد که از ازدواج‌هایی که ممکن است بعدها سلامت جسمی و روانی انسان به خطر

بیفتد، خودداری شود.

إِذَا كُمْ وَ تَزَوَّجَ الْحَمَقَاءِ :از ازدواج با آدم‌های احمق و دیوانه خودداری کنید.

اهداف در تربیت اسلامی

عناوین اصلی

- ❖ هدفهای غایی
- ❖ هدفهای میانجی

فصل دوم

اهداف در تربیت اسلامی

هدفهای اسلامی به دو بخش تقسیم می‌شوند :

الف -هدفهای غایی (نهایی)

ب -هدفهای میانجی

الف -هدفهای غایی (نهایی): منظور از هدف غایی درک ارزش‌های معنوی و رسیدن به رشد تعالی و در نهایت وصل شدن به خداوند متعال است. نقش هدف غایی در زندگی درک ارزش‌های الهی و نزدیکی به خداست. مولفه‌هایی که در هدف غایی گنجانده شده است عبارتند از: نزدیکی به خدا، پاکیزگی (طهارت)، هدایت و رشد، عبادت خداوند.

۱- نزدیکی به خدا: منظور ارتباط انسانها با خداوند است که این ارتباط به زمان و مکان خاص بستگی ندارد، هر قدر توجه انسان به خدا عمیق‌تر باشد و به هر میزان که انسان بیشتر احساس حضور در محضر خدا را داشته باشد. نزدیکی «قرب» به خداوند بیشتر می‌شود.

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ اللَّهِ إِذَا كَانَ سَاجِدًا «المیزان ، سوره علق»

هنگامی که بنده در حال سجده است، بیشتر از همه به خدا نزدیک است.

۲- پاکیزگی (طهارت): منظور از طهارت، پاک بودن در تمام اعتقادات و افکار و اعمال است انسان باید در تمام ابعاد زندگیش «اجتماعی - عاطفی - ایمانی - عقلانی» صداقت و آراستگی را مد نظر قرار دهد. طهارت به حیات طیبه نیز عنوان شده است.

۳- هدایت و رشد: هدایت به معنای آشنا ساختن فرد به امکانات و توانایی‌های خویش است هدایت در ۴ مرحله صورت می‌گیرد، در نخستین مرحله قرآن به کمک انسان غافل و سرگشته می‌شتابد و او را موعظه^(۱) نیکو می‌فرماید در مرحله بعدی قرآن به پاک کردن صفات ناشایست از باطن مردم اقدام می‌کند و به معالجه^(۲) و مداوای آن می‌پردازد در مرحله بعد قرآن انسانها را با لطف و مهربانی به جانب خدا هدایت^(۳) می‌کند و در مرحله چهارم، نوع دیگر از هدایت تنها نمودن راه در نظر نیست و در این هدایت خلقت و موجودیت انسان از تباهی می‌رهد و به ثمر می‌نشیند و در جایگاه مقربان قرار می‌گیرند و مانند مخلصان، کامیاب و رستگار می‌گردند «فلاح»^(۴).

۴- عبادت خداوند: مهمترین هدف غایی، عبادت خداوند است، پرورش انسانها باید در نهایت منجر به این هدف شود. عبادت به عملی گفته می‌شود که انسان با کمال خضوع و خشوع در مقابل خدا می‌ایستد و بندگی خود را ابراز می‌کند و خود را در مسیر جهان بینی الهی قرار می‌دهد. عبادت خداوند به این معنا است که انسان خود را تسلیم خداوند کند و خود را برای خدا گونه زیستن مهیا کرده و با پذیرش خدای یگانه، خود را تحت ولایت الهیه قرار گیرد.

۱-۴) انواع عبادت:

۱- عبادت کل کائنات «آسمان - زمین - جمادات - بنادات - جانوران»: «و الله يسجد ما في السموات و ما في الارض : آنچه در آسمان و زمین است خداوند را ستایش می‌کنند «تکوینی».

۲- عبادت و بندگی مخصوص انسانها است و کاملترین حالت پرستش در مقابل خدا و عملی که انسانها با اراده خود و با رضایت کامل در برابر خداوند انجام می‌دهند «تشریعی».



۲-۴) عبادت انسانها به ۳ گونه صورت می‌گیرد :

- ۱- بندگانی که به خاطر ترس از جهنم، عبادت خدا را می‌کنند = بزدلان و بردگان
- ۲- بندگانی که به خاطر پاداش و بهشت، عبادت خدا را می‌کنند = تاجران
- ۳- بندگانی که خدا را با خضوع و تواضع عبادت می‌کنند و هدف نهایی‌شان، وصل شدن به خداست = آزادگان

۳-۴) تأثیر عبادت بر انسان به سه روش صورت می‌گیرد:

- ۱- تأثیری که بر وجود انسان می‌گذارد = تقوا
- ۲- وصل کردن انسان به خدا = قرب و رضوان
- ۳- نیل آدمی به مقصد = هدایت و رشد

ب- هدفهای میانجی (واسطه‌ای)

هدفهایی هستند که مسیر زندگی انسان را به گونه‌ای هموار می‌سازند تا انسانها آسان‌تر به هدف غایی دست یابند. این اهداف، انسان را در مسیر «عدالتخواهی - خرد دوستی - تقوا - خودگذشتی» قرار می‌دهند. با توجه به تعاریف بالا، اهداف میانجی تربیتی از دیدگاه اسلام را می‌توان در ۳ بخش اهداف تربیتی که در آنها خداوند مرکز توجه است، اهداف تربیتی که انسان مرکز توجه است، اهداف تربیتی که افراد دیگر مرکز توجه هستند خلاصه کرد.

الف) اهداف تربیتی که در آنها خداوند مرکز توجه است شامل پرستش خداوند و تقوا است:

۱- پرستش خداوند:

ایاک نعبد و ایاک نستعین = خداوند تنها تو را می‌پرستیم و از تو یاری می‌جوییم .
وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ = و ما انسان و جن را نیافریدم مگر آنکه من را عبادت کنند.
به گفته حضرت علی: اساس دین شناخت خداست، شناخت کامل خدا گرویدن به خداست، گرایش کامل به خدا یگانه تلقی کردن خداست، کمال توحید خالص گردانیدن عمل برای خداست.

۲- تقوا : تقوا به معنی نگاهداری خود و قراردادن اعمال و رفتار خود در مسیر عقلانی است. تقویت تقوا از ۴ دیدگاه :

- ۱- امام صادق : انجام دادن واجبات و اجتناب از مکروهات و محرمات
- ۲- قرآن : خداوند متعال در قرآن، شش نشانه «صابران - صادقان - انفاق کنندگان، استغفار کنندگان» را برای اهل تقوا ذکر کرده است.

- ۳- نهج البلاغه : تقوا داروی قلب، بینایی کوری دل، بهبود بیماری، اصلاح فساد سینه و تزکیه آلودگی نفس است.
- ۴- خطبه همام : افراد با تقوا کسانی هستند که صداقت در گفتار، اعتدال در پوشاک و تواضع در رفتار دارند و از هر آنچه خداوند حرام کرده دوری می‌جویند.

ب) اهداف تربیتی که انسان مرکز توجه است شامل پرورش نیروی عقلی، تعلیم حکمت، پرورش شخصیت اخلاقی، پرورش روحیه عدالتخواهی است :

- ۳- پرورش نیروی عقلی : تکیه بر عقل و تأیید وجهه عقلانی از ویژگیهای تربیت اسلامی است و مسلمان باید اصول و مبانی اعتقادات خود را از طریق عقل بپذیرد، یکی از عوامل پرورش قوه تعقل دلیل جویی است.
نامگذاری عقل به اشکال زیر است:

معقل | حکمت | لب | نهیه | حجر | حجت نهان

- ۱-۱- رابطه بین عقل و دین: دین جلوی انحرافات عقل را می‌گیرد و در جهت کمال سوق می‌دهد و وحی تکیه‌گاه ممکن برای عقل است که از انحراف آن جلوگیری می‌کند و به اصطلاح جهان‌بینی اسلامی یا نظام توحیدی در اسلام بر پایه عقل استوار است و اسلام در این زمینه قضاوت عقل را مورد تأیید قرار می‌دهد.



۱-۲- رابطه بین عقل و عواطف: عقل و عواطف «جنبه عاطفی» دو نیروی درونی انسان است که می‌توانند انسان را به سوی تکامل خود بکشانند. استمداد از عقل در تربیت انسانی، هرگز نمی‌تواند کلیه استعدادهای بالقوه انسان را شکوفا و پرورش دهد. پیامبر اکرم از هر دو قوه عقل و عشق، برای تربیت مردم استفاده می‌کرد چرا که این دو مکمل هم هستند.

۱-۳- رابطه بین عقل و اخلاق: هر ا حکام ارزشی یا دستورالعملهای اخلاقی نیز بر پایه مصلحت یا فساد عمل مبتنی هستند و خوب و بد بر این مبنا تعیین می‌گردد و هر فعل اخلاقی که عقل آن را خوب و پسندیده بداند درست است و اسلام، حکمت عقل را در امور اخلاقی می‌پذیرد و تعیین خوب و بد را امری عقلی تلقی می‌نماید از شخص عالم در مکتب تربیتی اسلام انتظار می‌رود که نه تنها باید از تفکر منطقی و روح علمی برخوردار باشد بلکه باید اخلاق اسلامی را در کلیه حرکات و رفتار و گفتار خود متجلی کند و گر نه علم فاقد جهت برای خودسازی در حکم چراغی در دست دزد خواهد بود.

۴- تعلیم حکمت:

یکی از ویژگیهای حکمت، عمل سنجیده و منطقی است، کلمه حکمت بمعنای معرفت حقیقی و سخنی منطقی است و مخالف تعصب «امور غیر منطقی و نسنجیده» است و از لحاظ تربیتی اهمیتی خاص دارد و پاره‌ای از مربیان، حکمت را پرورش قوه قضاوت صحیح یا قضاوت توأم با دلیل می‌دانند حکمت خصیصه‌ای است روحی و نفسانی که شخص حکیم را قادر می‌سازد تا حقایق و واقعیت را درک کند و اعمالش را محکم و براساس تشخیص حق انجام دهد. و طبق اصل حکمت هر چه استعدادهای بالقوه فرد به فعلیت برسد قدرت و توانایی او بیشتر می‌شود و گنجایش و ظرفیت وی برای گردآوری حقایق گسترده می‌یابد و گروهی از انسانهایی که دل‌های نورانی، قوی و با استعداد دارند و با علم و یقین الفت زیادی دارند با روش حکمت، تربیت را بهتر می‌پذیرند.

۵- پرورش شخصیت اخلاقی:

پیامبر اکرم(ص) در مورد پرورش شخصیت اخلاقی، بر پاکردن نماز و روزه و امر به معروف و نهی از منکر را یادآوری می‌کند و می‌فرماید: بحث لاتمم مکارم الاخلاق (برای تکمیل فضیلت‌های اخلاقی مبعوث شده‌ام)

۶- پرورش روحیه عدالتخواهی:

عدالت رابطه تنگاتنگی با تقوا دارد و انتخاب پیامبران از طریق خدا، اقامه عدل و پرورش روحیه عدالتخواهی در بین مردم است و عدالت از هماهنگی سه فضیلت عفت و شجاعت و حکمت ایجاد شده است.



ج - اهداف تربیتی که افراد دیگر مرکز توجه هستند:

جریانهای اجتماعی	آیات مهم و مربوطه
۱- همکاری و ایجاد رابطه صلح آمیز بین افراد : در اسلام وحدت، تفاهم، برابری و همکاری میان افراد را اموری اساسی تلقی می کند و در جریان همکاری وحدت هدف، تقسیم کار، قبول مسئولیت از سوی تمام افراد انجام می گیرد	۱- انما المومنون اخوه فاصحابین اخویکم (حجرات)، ۱۰ مومنان همه برادرند پس در میان آنها سازش و توافق ایجاد کنید ۲- تعاونوا علی البر و التقوی در امر نیکو و تقوا همکاری کنید
۲- سازش و توافق با سایر ملل : در اسلام سازش به معنای تسلیم محض و مطلق در برابر جمیع یا تأیید وضع موجود نیست و مسلمانان باید با افرادی که در کار دین جنگ می کنند و آنها را از کشورشان بیرون می کنند، سازش کنند و تمایل و رغبت به آنها داشته باشند.	۱- لاینهیکم الله عن الذین لم یقاتلوکم فی الدین و لم یخرجوکم من دیارکم ان تبروهیم و تقسطوا علیهم ان الله یحب المقسطین: خداوند شما را از دوستی با کسانی که با شما در کار دین جنگ نمی کنند و شما را از وطن خود خارج نمی سازند باز نمی دارد بلکه از شما می خواهد که با آنها با عدالت رفتار کنید زیرا خداوند عدالت پیشگان را دوست دارد.
۳- پرورش روحیه اجتماعی : تعبیر امت و برادر در مورد افراد مسلمان در قرآن اهمیت اتحاد و ارتباط افراد را با هم مدلل می دارد	من اصبح و لم یهتّم بامور المسلمین فلیس بمسلم کسی که صبح از خواب برخیزد و در حل مشکلات مسلمانان اقدام نکند مسلمان نیست.



سؤالات چهارگزینه‌ای فصل دوم

- ۱- هر چه انس و معرفت انسان به خدا بیشتر شود، به همان اندازه گناه در نظر او است.
 الف) کوچکتر ب) بزرگتر ج) کم اهمیت‌تر د) بیشتر قابل گذشت
- ۲- در عبارت «فاما المتقین فیها هم اهل الفضایل، منطقهم الصواب و ملبسهم الانتقاد و مشیهم التواضع» به کدام صفت متقین اشاره نشده است؟
 الف) صدق در گفتار ب) فروتنی با مردم ج) چشم پوشی از حرام د) میانه‌روی در زندگی
- ۳- هدف تعلیم و تربیت اسلامی کدام است؟
 الف) تأمین در دنیا و رفاه در آخرت ب) خوش و مرفه زیستن در همه عمر ج) کسب رضای خدا و تقرب به او د) کسب رضای مردم و خدا
- ۴- «تربیت الهی» تربیتی است مخصوص
 الف) مردم مسلمان جهان ب) مردم کشورهای مسلمان ج) همه انسانها در همه زمانها و مکانها د) همه انسانهای مومن در جهان
- ۵- کدام نیرو عقل را از انحراف در بینش و تشخیص صحیح، باز می‌دارد؟
 الف) آداب و رسوم ب) دین و فطرت ج) عادات و تقلید د) عشق و دوستی
- ۶- مقصد نهایی و نقطه پایانی کوشش‌های انسانی، کدام است؟
 الف) رهایی از مشکلات زندگی ب) رسیدن به همه آرزوها ج) فی مقصد صدق غیر ملیک مقتدر د) نحن اقرب الله من حبل الوريد
- ۷- از آیه شریفه «ولله بسجد ما فی السموات و ما فی الارض» فهمیده می‌شود که:
 الف) بندگی مقامی است مخصوص انسان ب) کل کائنات پرستشگر خداوند ج) پرستش خدا مختص مومنین است د) آسمان و زمین از بندگی خدا ناتوانند
- ۸- در مورد تعلیم عالیّه اسلام همه گزینه‌ها بجز گزینه صحیح است؟
 الف) بزرگترین موفقیت و پیروزی انسان در زندگی رسیدن به سعادت است.
 ب) زندگی انسان یک زندگی نامحدود نیست و مرگ پایان آن است.
 ج) سرمنزل مقصود برای انسانهای کامل رسیدن به قرب الهی است.
 د) انجام دادن تکالیف محوله از سوی دین موجب کمال انسان است.
- ۹- در موضوع اصالت فرد و جمع نظر تعلیم و تربیت اسلامی این است که:
 الف) اصالت متوجه فرد است ب) اصالت منوط به جمع است ج) این دو جزو اهدافند نه اصول د) این دو اصالت نسبی و ریشه در فطرت دارند
- ۱۰- در رابطه بین عقل و وحی کدام گزینه از نظر تربیت اسلامی صحیح است؟
 الف) عقل نیرویی است که خداوند بعضی از انسانها را از آن بهره‌مند ساخته است.
 ب) وحی تکیه گاه محکمی برای عقل است.
 ج) عقل تکیه گاه محکمی برای وحی است که راه صحیح را نشان می‌دهد.
 د) وحی کلام خداست که خداوند با همه انسانها با آن سخن می‌گوید.



۱۱- قساوت قلب بیشتر در اثر ارتکاب کدام رذیلت حاصل می‌شود؟

(الف) اکل الحرام (ب) حب الدنيا (ج) كثرة الذنوب (د) نسيان الموت

۱۲- با توجه به آیه شریفه «الله ولي الذين امنو يخرجهم من الظلمات الى النور» شرط بهره‌مندی از ولایت الهیه کدام است؟

(الف) اعمال صالح (ب) ایمان به خدا (ج) پیروی از پیامبر (د) انجام دادن فرائض

۱۳- از نظر علی (ع): (منطقهم الصواب، ملبسهم الاقتصاد و مشيهم التواضع) از نشانه‌ها و مشخصات کدام گروه است؟

(الف) اهل جهاد (ب) آمران به المعروف (ج) اهل تقوا (د) ناهیان عن المنکر

۱۴- از مفهوم آیه شریفه (قل هذه سبيل ادعوا الى الله على بصيرة انا و من اتبعنى) کدام وظیفه مهم برای هر مسلمان فهمیده می‌شود؟

(الف) دعوت مردم به سوی خدا با بینش کامل

(ب) تشویق جوانان به فراگیری علم معنوی

(ج) تشویق مردم به فراگیری علوم پیشرفته زمان

(د) دعوت جوانان به اشتغال به حرفه مقدس معلمی

۱۵- بیت (چون علم آموختی از حرص آنکه ترس کاندل شب چو درزدی با چراغ آید گزیده‌تر برد کالا)، به کدام مفهوم اشاره دارد؟

(الف) علم اگر با تهذیب نفس همراه نباشد خطرناکتر است.

(ب) علم همیشه نمی‌تواند بر یافته‌های عقلی منطبق باشد.

(ج) علم و عمل اگر توأم به کار نروند گمراهی بار می‌آورد.

(د) علم و عقل دو بالی هستند که امکان تعالی انسان را فراهم می‌سازد.

۱۶- راه رسیدن به «اطمینان قلب» کدام است؟

(الف) عبادت خدا (ب) اقامه نماز واجب (ج) یاد خدا (د) گرفتن روزه واجب

۱۷- مطلوب نهایی هر انسان مسلمان و هدف هر مومن به دین خدا کدام است؟

(الف) پرهیزگاری (ب) تخلق به اخلاق الهی (ج) تعاون و همکاری (د) صدق و راستگویی

۱۸- هدایت در امر تعلیم و تربیت به کدام مفهوم است؟

(الف) انتخاب صحیح و الزام افراد به قبول آن

(ب) پند و اندرز دادن به فرد برای تجدید نظر در انتخاب

(ج) واقف ساختن فرد به امکانات و توانایی‌های خویش

(د) واقف ساختن فرد از امکانات موجود در جامعه

۱۹- کدام مورد از عوامل برتری انسانها نسبت به هم محسوب می‌شود؟

(الف) تقوا و ایمان (ب) تقوا و حسب (ج) علم و نسب (د) مال و جهاد

۲۰- با توجه به معنی و مفهوم آیه شریفه «تعاونوا على البر والتقوى و لا تعاونوا على الاثم و العدوان» کدام گزینه نادرست است؟

(الف) براساس پرهیزگاری از خدا «تعاون» به بر و «تقوا» به اجتماع بر می‌گردد.

(ب) «بر» تفسیر می‌شود به ایمان و احسان در عبادات و معاملات.

(ج) تقوا عبارتست از مراقبت امر و نهی از منکر.

(د) همکاری و تعاون با یکدیگر فقط برای امور دنیوی امکانپذیر است.



۲۱- حضرت علی (ع) کمال توحید را در کدام، معرفی فرمود؟

الف) اخلاص برای خدا ب) تصدیق خدا ج) معرفت د) یکتا شماری خدا

۲۲- عمل استقرار نهایی انسان متقی در کدام گزینه آمده است؟

الف) و ما یدریک لعل الساعه قریب ب) نصرمن الله و فتح قریب

ج) نحن اقرب الیه من حبل الوريد د) فی مقصد صدق عند ملیک مقتدر

۲۳- از آیه شریفه «ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون» فهمیده می شود که یکی از اهداف مهم تعلیم و تربیت اسلامی الف) پرستش خداست.

ب) بهره مندی از لطف و عنایت الهی است.

ج) در معرض آزمایش قراردادن انسان است.

د) کمک گرفتن از علل و عوامل دور و ماوراء طبیعی برای رشد است.

۲۴- انگیزه اصلی و هدف نهایی انسان مومن به دین خدا در همه امور، کدام است؟

الف) کسب رضای خالق و تقرب به او

ب) کسب رضای خلق خدا و دوری از لغزش

ج) تأمین وسایل و ابزار لازم برای رفاه اعضای خانواده

د) تأمین حداقل وسایل و ابزار برای زندگی محدود دنیا

۲۵- هدف غایی تعلیم و تربیت اسلامی رسیدن به کدام است؟

الف) معرفت الهی ب) عمل شایسته ج) قرب الهی د) تقوا و پرهیزگاری

۲۶- با توجه به آیه شریفه «لقد ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الكتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط» هدف از ارسال رسل کدام است؟

الف) برقراری عدل در جهان ب) آشنا ساختن مردم با میزان

ج) تلاوت قرآن برای مسلمانان د) تعلیم کتاب برای مردم مومن

۲۷- پرورش قوه عقل در زمره کدام یک از هدف های واسطه ای تربیت اسلامی است؟

الف) ارتباط انسان با طبیعت ب) ارتباط انسان با دیگران

ج) ارتباط انسان با خدا د) ارتباط انسان با خود

۲۸- هدف نهایی در مسیر کمال معنوی کدام است؟

الف) عدالتخواهی ب) قرب الهی ج) برادری و برابری د) سعادت دنیوی

۲۹- کدام عمل است که حرکت دائمی انسان را به سوی کمال و رشد تضمین می کند و به صورتی اطمینان بخش جلوی انحرافات فرد و جمع را می گیرد؟

الف) دوری کردن از محرمات ب) انجام دادن واجبات

ج) خداشناسی و خداپرستی د) حضور مستمر در مراسم عبادی و سیاسی

۳۰- انسان با تقوا اعمال خود را همیشه درست انجام می دهد، زیرا

الف) معنای ترس از دیگران را دریافته است.

ب) خدا را حاضر و ناظر بر اعمال خود می داند.

ج) مقررات قانونی جامعه در بست می پذیرد.

د) عمل معقولانه و منطقی را دوست دارد.



۳۱- منظور از «حجت ظاهر» و «حجت باطن» که خداوند بر مردم دارد به ترتیب کدام است؟

- الف) پیامبر - عقل
 ب) جهان طبیعت - جهان درون
 ج) جهان درون - جهان طبیعی
 د) عقل - پیامبر

۳۲- در نظام تربیت اسلامی کدام یک از موارد زیر از عوامل پرورش اندیشه به شمار می آید؟

- الف) اکثریت گرایی
 ب) دلیل جویی
 ج) گمان طلبی
 د) شخصیت گرایی

۳۳- آیه شریفه (تعاونوا علی البر و التقوی) انسان را فرا می خواند به:

- الف) ترک محرمات
 ب) انجام دادن واجبات

ج) همکاری با هم در همه شئون زندگی

د) احسان و رعایت امر و نهی خدا

۳۴- گسترش سعه وجودی انسان و ظرفیت او برای بهره‌مندی بیشتر از الطاف و مراحم خداوندی در گروه تحقق کدام

هدف تربیتی است؟

- الف) تعلیم تقوا
 ب) تعلیم حکمت
 ج) پرورش روحیه عدالتخواهی
 د) پرورش روحیه اجتماعی

۳۵- ایمان به خدا و انبیاء او و شرایع آنان چگونه اثبات می‌شود؟

- الف) با اقرار شهادتین در قلب
 ب) با اظهار شهادتین به زبان
 ج) با حضور کامل در صحنه‌های عبادی - سیاسی
 د) با پیروی کامل از انبیاء

۳۶- مهمترین شرط برای بهره‌مندی از هدایت تشریعی الهی عبارت است از؟

- الف) ایمان قلبی به خدا داشتن
 ب) صرف نظر کردن از لذات دنیوی
 ج) تمایل به مساعدت و کمک دیگران
 د) انجام دادن واجبات در هر شرایط

۳۷- تقوی در عرف دین: (سراسری ۸۴)

- الف) همان پرهیزگاری است
 ب) همان صداقت در عمل است
 ج) نگهداری نفس است از گناه
 د) اساساً عمل به زهد است در زندگی

۳۸- اسلام کدام مبنا را محور تربیت افراد قرار داده است؟ (سراسری ۸۴)

- الف) تلقین به نفس
 ب) تعقل و عواطف
 ج) پیروی از بزرگان
 د) تعقل و استدلال

۳۹- اثر عجب و خود بزرگ بینی و تعصب از موانع دستیابی به علوم حقیقی در انسان کدام است؟

- الف) ناکارآمدی اندیشه
 ب) سستی و ضعف عقل

ج) انحراف مسیر تعلیم و تربیت

د) ناتوان کردن انسان از درک امور

۴۰- منظور از سازگاری اجتماعی عبارتست از:

- الف) اطاعت از آداب و رسوم دیگران
 ب) تسلیم در مقابل اظهار نظر دیگران
 ج) تقلید از معیارهای متداول
 د) تنظیم روابط برای تأمین رضایت افراد